

kifejezésének lehetőségével szintén mélyszélességi bevonásra kerülnek, illetve a dráma oktatási haszna szélesebb körben elterjedhet egy-egy iskolán vagy helyi közösségen belül.

Mindenek érdekében 2021/2022-ben számos eseményt is szervezünk Európa-szerte, amelyek keretében hasonlóképpen gondolkodunk együtt gyakorló szakemberekkel, hatásukra pedig várhatóan minden alkalommal fejlődik a koncepció, tisztulnak a modell keretei és lehetőségei. Szeretettel várjuk bármely kolléga visszajelzését, gondolatát, a contact@nyitottkor.hu e-mail-címen, vagy az alábbi kérdőíven: <https://forms.gle/ZUdLtrGGcVjyXLok7>

Az itt röviden bemutatott eredmények több kiadványban is leírásra kerültek, különböző szempontok és célok mentén. Mind a négy partner összeállította a „Jóllét tanterv” foglalkozásainak menetét, amelyet multimédiás segédletek is kísérnek – itt érhető el: <https://tobe.nyitottkor.hu/well-being-curricula/>

A foglalkozások, események és alkalmak tapasztalatai, a résztvevők visszajelzéseivel és a műhelyvezetők kommentárjával a „To Be – A Living Question” című interaktív útmutatóban olvashatóak: <https://tobe.nyitottkor.hu/guidebook-for-practitioners/>

A folyamatot az angol, a cseh és a magyar partnerszervezet is akciókutatással kísérte, mert szeretnénk volna láthatóvá tenni azokat a helyi kihívásokat, amelyek az oktatásban jelentkeznek, és a tanárok és diákok iskolai jóllétére befolyást gyakorolnak. Az alábbi linken elérhető esettanulmányokból az is kiderül, hogy a dráma és a színházi nevelés hogyan támogatták a résztvevőket abban, hogy a változást elősegítő, proaktív szereplőkké váljanak, és az iskola mint szervezet jóllétével kapcsolatban tudatosabbak lehessenek.

<https://tobe.nyitottkor.hu/well-being-research/>

A magyar nyelven megjelent kiadványok a projekt magyarországi folyamatát mutatják be: <https://tobe.nyitottkor.hu/magyarul/>

To be or not to be well? – projekt-áttekintés –

Dr. Larry Swartz¹⁶

Dráma és színházi nevelés (2019-2022)

1980 óta dolgozom drámás szakemberként, iskolai tanárként, egyetemi oktatóként, valamint előadóként különböző workshopokon. Célom, hogy támogatást nyújtsak és irányt mutassak olyan kezdő és tapasztalt tanároknak, akik drámás foglalkozásokat tartanak, valamint azoknak, akik szeretnék a drámát beépíteni programjaikba. Tanításom középpontjában a „Caring Classrooms” létrehozása és olyan egészséges osztályközösségek kialakítása áll, ahol mindenki

¹⁶ Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto, larry.swartz@utoronto.ca

elfogadva érzi magát. Emellett hiszek abban, hogy a dráma felfedezése aktív, „mintha játék” alapú tanulást biztosít a tanulóknak, és ezen a művészeti formán keresztül olyan lehetőségeket építhetünk ki a kognitív, érzelmi, fizikai és szociális fejlődésre, amelyek hozzájárulnak a jóllét-hez. Ezért megtiszteltetés volt számomra, hogy felkértek a To be or not to be well? (rövidítve: To Be) projekt céljainak, tartalmának, kiadványainak és kutatásának szakmai áttekintésére.

Az alábbi értékelés főként a résztvevők hatékony együttműködését, a kiváló segédanyagokat, valamint a nagy figyelmet és a magas színvonalú akciókutatást dicséri, amely hozzájárult a kezdeményezés sikeres megvalósításához, valamint elősegítette azt, hogy a dráma(pedagógia) és a színházi nevelés eszköztárával jelentős figyelem fordítódjon a mentális jóllétre és egészségre.

Az Egyesült Királyságból a Big Brum TIE, a Cseh Köztársaságból a Lužanky Szabadidős Tevékenységi Központ, Magyarországról a Nyitott Kör Egyesület és Lengyelországból a STOP-KLATKA Dráma Trénerok Szervezete alkotta hálózat szorgalmasan dolgozott együtt a kiemelkedő programok tervezésén, fejlesztésén és megvalósításán azzal a céllal, hogy támogassa a tanárok és diákjaik jóllétét. A konzorcium elkötelezettsége a világjárvány alatt külön kiemelést érdemel.

A projekt végső célja az osztálytermi jóllét felfedezése és annak gazdagítása volt. A projekt eredményeként létrejött a Jóllét tanterv, amely olyan segédletek és stratégiák összessége, amelyek a drámán keresztül ösztönzik az interakciót, elősegítik a befogadást és a kreativitást. A munkafolyamat számszerű adatai és elemzése bizonyítja, hogy a csapat nemcsak céljai elérésében volt sikeres, hanem biztosította a folyamat megosztását és fenntarthatóságát. A létrejött kiadványok lehetőséget kínálnak más európai szakemberek számára is, akik szeretnék drámás konvenciókat használni programjaikban, iskolai közösségük jóllétének növelése érdekében.

A To Be projektet először a <http://tobe.nyitottkor.hu> honlapon ismertem meg. A weboldal fontos információkat nyújt a projektről, valamint részletes leírást ad az egyes partnerek által vállalt tevékenységekről. Bárki, aki többet szeretne megtudni a projektről, a következő oldalakat vizsgálhatja meg: Általános áttekintés; Rólunk; Jóllét tanterv (4 kiadvány); Útmutató; Kutatás és Egyéb anyagok. Különösen a drámás és színházi nevelési szakemberek számára készült átfogó Útmutató ad részletes leírást a munkát vezérlő legfontosabb elvekről, elmeséli a projekt történetét és leírja a projektben résztvevő tanárokkal és diákokkal történt találkozásokat. Figyelemre méltó az is, hogy a kutatás és az adatok nemcsak a partnerek, hanem a projekten kívüli személyek számára is rendelkezésre állnak.

Külön elismerés illeti az egyes partnerek által kidolgozott, alaposan és világosan bemutatott Jóllét tanterveket. A honlapon megtalálható a partnerek által készített dokumentáció, amely a projektben résztvevő iskolák sajátos jellemzőit, szükségleteit és igényeit írja le. A Jóllét tantervet olvasva az érdeklődők megismerkedhetnek különféle drámás gyakorlatokkal (és esetleg átvehetik/adaptálhatják azokat), amelyek a tanári közösségekben működtek. Nemcsak, hogy minden partner elkötelezte magát a jóllét projekt céljai mellett, hanem mindegyikük felhatalmazást is kapott arra, hogy olyan programot tervezzen és valósítson meg, amely megfelel az érintett iskolák igényeinek. A projekt létfontosságú eleme volt, hogy kellő szabadságot biztosítson ahhoz, hogy a partnerek a résztvevő pedagógusok és diákok minél erősebb bevonódása érdekében és igényei szerint tervezzék a folyamatot. A projekt hatékonyan valósította meg a négy partner

közötti együttműködést, egyeztetést és a szakértelem megosztását, ezen felül pedig az autonómiát is üdvözölte, lehetővé téve az egyes társulatok tagjai számára, hogy a projektben részt vevő iskolák számára legmegfelelőbb témákat/formákat válasszák.

A drámapedagógia és a színházi nevelés lehetőségei az oktatásban

Álláspontom szerint osztálytermeinknek az elfogadás elvein alapuló befogadó helyeknek kell lenniük. Szükséges biztosítani, hogy az érzelmi és mentális kihívásokkal küzdő diákok az iskolai környezet részének érezzék magukat. A biztonságos tér kialakítása, ahol a diákokat nem csúfolják másáruk miatt, megfelel a társadalmi igazságosság, a sokszínűség, a méltányos tanulás és különösen a jóllét elveinek.

A dráma és a színházi nevelés megfelelő teret biztosít a mentális egészségről és jóllétről szóló párbeszédre, olyan fontos és érzékeny témákról, amelyekkel a diákok és a közösségek manapság szembesülnek. A színházi előadást követően vagy abba ágyazva az élményszerű tevékenységek párbeszédet kezdeményeznek, arra ösztönzik a diákokat, hogy egy biztonságos térben osszák meg történeteiket és kapcsolatokat építsenek egymással és az iskolai közösséggel. Azáltal, hogy különböző nézőpontokon keresztül vizsgálják egy történetet, vagy annak kiemelt részeit, bővül a mentális egészségről és a mentális egészség hatásairól alkotott képük. A szövegekre reflektáló közös munka, a beszélgetés, az írás és a drámai konvenciók révén történő reflexió segít a diákoknak az összetartozás érzésének kialakításában, továbbá a drámás megközelítés magabiztossággal ruházza fel őket, feltételezéseik megerősítésére, esetleg megváltoztatására ösztönzi őket, kiterjeszti a témával kapcsolatos gondolkodásukat. A mentális problémákkal küzdő diákok ablakot és ugyanakkor tükröt is kapnak a problémák kezeléséhez. A legfontosabb, hogy a diákok empátiás készsége fejlődik az(ok) iránt, aki(k) a foglalkozáson feldolgozott problémákat éli(k) át. A tevékenységek során szerzett tapasztalatok remélhetőleg hozzásegítenek egy olyan tanulóközösség kialakításához, amely gondoskodó, elfogadó és amely készen áll támogatni a közösség tagjainak jóllétét.

A To Be projekt és a Jóllét tanterv hozzáadott értéke és előnyei

- A színházi nevelési előadások **kontextust** teremtettek a felfedezéshez (pl. Social Distant/Big Brum TIE társulat).
- **Stimulusok** használata által biztosítottak narratívákat a tanárok és a diákok számára, ezzel különféle reakciókat kiváltva a résztvevőkből (pl. Szasza és Gyuszi története, Cyber = Benne vagy?).
- Minden partner tudatában volt annak, hogy a tevékenységeket **strukturálni** kell. Függetlenül attól, hogy mennyi idő állt rendelkezésre, minden program olyan tevékenységeket vezetett be, amelyek a bevonódás és a bizalom kiépítését szolgálták.
- A foglalkozásvezetők különböző **válaszadási módokat** ajánlottak a résztvevő tanároknak és diákoknak (vita, írás, illusztrálás, kérdezés, ötletelés, állókép, forró szék, fórumszínház) azért, hogy a valós világ tapasztalatait képzeletbeli kontextusba helyezhessék.

- A tanárok és diákok lehetőséget kaptak a felkínált stratégiák által arra, hogy a mentális egészség és az egészséges kapcsolatok tekintetében használhassák **kritikai gondolkodási készségeiket**, valamint értékeljék és alkalmazzák ezeket saját életükre.
- A **visszajelzési** és **reflexiós** lehetőségek arra hívták fel a diákok és tanáraik figyelmét, hogy egyaránt tanuljanak a dráma élményén belül és kívül is.
- Az egyes partnerek által bemutatott tevékenységek, utasítások és források leírása **világosan** és **könnyen követhetően** szerepelnek a honlapon.

Következtetések

Összefoglalva, az alábbi pontok jól rávilágítanak a To Be partnerség sikerére és hatására:

- **Partnerség és együttműködés**
A projekt végső soron arról szól, hogy hogyan tanulhatunk együtt, egymástól. A To Be projekt egy példaértékű együttműködés, ahol négy színházi nevelési társulat találkozik, problémákat old meg, tervez és megosztja munkáját másokkal. Mindemellett a hálózatépítés is fontos volt.
- **A színházi nevelési szakemberek és a pedagógusok közötti együttműködés** pozitív kimenetelű, központi eleme volt a projektnek. A művészek megoszthatták egymással színházi és drámás tapasztalataikat, szakértelmüket. A pedagógusokat közös gondolkodásra hívták, az egységek tervezésében, végrehajtásában, értékelésében és a diákok visszajelzéseiben egyaránt.
- **A művészeti forma megismerése**
A megvalósítók drámás konvenciókat használtak a stimulusok működtetéséhez, ezzel sikeresen bevonva a diákokat a foglalkozásokba. Néhány pedagógus számára a drámás munka talán nem volt ismerős, és azáltal, hogy diákjaik részt vettek a tevékenységben, a tanárok sikeresen felismerték az e művészeti formán keresztül történő tanulás lehetőségét, és így potenciálisan felvehetik a drámát mint tanulási médiumot a tanítási repertoárjukba.
- **Források és weboldal**
A honlapon bemutatott információk, a projekt leírása rendkívül átlátható. Minden partner kifejtette a kontextust, az indokokat, az együttműködés mikéntjét, az ösztönző, motiváló faktorokat, valamint a projekt sikere érdekében tett lépéseket. A közzétett videófelvevételek is segítik a strukturált foglalkozások áttekintését.
- **Akciókutatás**
A To Be projekt a művészeti akciókutatás példaértékű modelljeként szolgál. A megosztott kulcskérdések, a módszertan, az adatgyűjtés, az elemzés és a következtetések egy olyan hatalmas kutatás elemei, amelyet más színházi nevelési társulatok – Európában és azon kívül is – megvalósíthatnak, adaptálhatnak.

● **Elmélet**

A kutatók jelentős elméleti háttérre támaszkodtak munkájuk során.

A kutatás számos cikket és szerzőt felsorakoztat, ezzel tovább erősítve a projekt fontosságát. A szociális és érzelmi intelligenciára építő módszerek a tanítási koncepciók és stratégiák folyamatos fejlesztésére ösztönöznek. Ez elősegíti a tanulók önismeretének fejlődését, valamint azt, hogy jobban megismerjék társaikat. A To Be projektben a szociális-érzelmi tanulás segített fejleszteni az önismeretet, az önkontrollt és az interperszonális készségeket, amelyekre a diákoknak az osztályteremben és azon kívül is szükségük van, és amelyek kulcsfontosságúak a jóllét szempontjából.

● **Hatékonyság**

A hatékonyság „az ideális körülmények közötti sikerességet méri”. A szakértők és a velük együttműködő tanárok gondoskodtak arról, hogy biztonságos tereket hozzanak létre, amelyben a diákok nyíltan megoszthatják érzéseiket és kifejezhetik gondolataikat. Ily módon a drámás munka biztosította, hogy a diákok és tanáraik olyan jólléti kultúrába merüljenek el, amely a sikerességre való képességet biztosította, és amely a drámás foglalkozásokon kívül is átszűrődhetett a fiatalok életébe.

A kutatási beszámoló kiemeli, hogy:

1. a részvételnek egyértelmű és pozitív előnyei voltak;
2. a diákokat intellektuálisan és érzelmileg is lekötötték;
3. az érintett osztályokban nem volt kirekesztés a projekttevékenységek során.

Összefoglaló

Kulcskérdések:

1. Hogyan egészíti ki és mit ad hozzá a To Be projekt a már ismert kezdeményezésekhez, pedagógiai módszerekhez?

A projekt megvalósítása során felfedezhetőek voltak az akciókutatás jellemzői: kérdések felvetése, módszertan kidolgozása (amely minden egyes társulat számára egyedi volt), adatgyűjtés, reflexió és a hatások összegzése.

A projekt a drámás és színházi nevelési szakemberek számára példaértékű modellként szolgálhat a tanárokkal és diákjaikkal való együttműködő partnerség tekintetében.

Emellett kiegészít más olyan kutatási projekteket, amelyek célja a fiatalok intellektuális, szociális, érzelmi és művészeti tanulással kapcsolatos ismereteinek bővítése (pl. Kanadában Kathleen Gallagher, Monica Prendergast munkái).

2. Kinek ajánlja a projekt eredményeinek felhasználását, tanulási célból? Hogyan lehetne a projekt eredményeit továbbvinni?

A To be or not to be well? projekt kutatásalapú bizonyítékként szolgálhat:

- színházi nevelési társulatok számára, amelyek hosszú távú együttműködést szeretnének iskolákkal;

- olyan színházi nevelési társulatok számára, amelyek saját országukon belül vagy nemzetközi szinten kívánnak együttműködési projekteket indítani;
- tanárok számára (minden évfolyamon), akik egy gyakorló drámás szakemberrel együtt kívánnak dolgozni, a dráma alapú tanterv megtervezése és megvalósítása érdekében;
- a drámapedagógiában jártas tanárok számára, akik munkájukat új tartalmakkal kívánják elmélyíteni;
- tanárok számára, akik bizonytalanok, vagy felkészületlennek érzik magukat a drámapedagógia terén, és nyitottak az innovatív oktatási stratégiák elsajátítására;
- döntéshozóknak, akiknek szükségük van a dráma alapú tanulást leíró mérésekre;
- döntéshozóknak, tanároknak, szülőknek, művészeknek, akik aggódnak a jóllétért, és akiket érdekelnek a mentális egészséggel kapcsolatos kérdések kezelésére szolgáló segédanyagok és stratégiák;
- pedagógusoknak és szakembereknek, akik bármely tantervi témában akciókutatásba kívánnak kezdeni.

3. **Hogyan járult hozzá ez a projekt a pedagógusok támogatásához a világjárvány során, különösen a drámás módszereket használó és veszélyeztetett tanulókkal foglalkozó pedagógusok munkájához?**

A világjárvány nem várt kihívások elé állította a projekt megvalósítóit. Minden partner erőfeszítéseket tett a szükség szerinti online megvalósítás érdekében, kereste a krízishelyzetre való kreatív reflexió lehetőségét.

A nemrégiben megjelent *Deepening In-class and Online Learning* (Pembroke Publishers 2021) című kiadványom több mint 60 stratégiát kínál a pedagógusoknak, hogy a sikeres osztálytermi stratégiák átalakításával a tanulásba való bevonódás is hatékonyabb legyen. A To Be projekt jelentős és hiteles tanulságokkal szolgál, amelyek igazolják, hogy a dráma- és színházalapú stratégiák képesek megfelelni a világjárvány által megkövetelt alternatív tanítás követelményeinek. Az osztályterem falain belüli munkához hasonlóan az élmények minden diákot, beleértve a veszélyeztetetteket is, arra hívták, hogy a képernyőn megjelenő arcok galériája között felfedezzenek, megismerjenek, érezzenek és megértsenek. Akár szemtől szembe, akár virtuálisan dolgoztak, a projekt ösztönözte az interakciót, elősegítette a befogadást és beindította a képzelőerőt, ezzel támogatva a diákokat a jólléttel kapcsolatos célok elérésében.

A To Be partnerség tagjai alapvetően „kreatívan kívánnak reagálni arra az igényre, hogy az iskolák (és az iskolákban jelen lévő egyének) jóllétét a tanulás szempontjából kulcsfontosságúnak tekintsék”. Minden iskolai közösségben vannak olyan diákok, akik számos okból kifolyólag kirekesztettnek érzik magukat, vagy küzdenek a tanulmányi elvárásokkal. A To be or not to be well? kérdés arra hívja fel a szakembereket, tanárokat, igazgatókat, diákokat és szülőket, hogy alaposan fontolják meg, mit jelent „jól lenni”, és hogyan mélyíthetjük el ennek megértését. Az is jól nyomon követhető, hogy hogyan vonhatjuk be lépésről

lépésre a diákokat olyan aktív tevékenységekbe, amelyek biztosítják számukra a sikerélményt, és amelyben érzik, hogy a közösséghez tartoznak. (Valóban van választásunk arra vonatkozóan, hogy akarjuk-e, hogy diájkaink jól érezzék magukat?)

A kutatási beszámolóból sok bizonyíték mutat rá arra, hogy a tanulásban részt vevő valamennyi szereplő jól érezte magát és fejlődött a jóllétről alkotott elképzelése. Gratulálok a Big Brum TIE-nak, a Lužánky Szabadidős Tevékenységi Központnak, a Nyitott Kör Egyesületnek és a STOP-KLATKA drámaténekek szervezetének, hogy bármely országban gyakorló oktatók betekintést nyerhettek abba, hogy a dráma és a színházi nevelés mennyire fontos a jólléthez. Bravó!

Fordította: Mihócsa Kinga

A SZERZŐRŐL

Larry Swartz jelenleg az Ontario Institute of Studies in Education, University of Toronto (OISE, UofT) írás/olvasás/műveltség és drámainstruktor. Több mint 25 éve dolgozik általános iskolai osztályfőnökként, a drámapedagógiával kapcsolatban tanácsadói szerepet töltött be oktatási körzetében, valamint országos és nemzetközi szinten is tart előadásokat. Drámás és színházi workshopokat tartott Kínában, Új-Zélandon, Ausztriában, az Egyesült Királyságban és Jordániában. Elkötelezett a dráma és a színház használata mellett, mindezt a jóllét elősegítése érdekében. Larry könyvei: *Dramathemes*, *Creating Caring Classrooms* és *Teaching Tough Topics* címmel olyan gyakorlati segédletek, amelyek a tanároknak stratégiákat és támogatást kínálnak az írás/olvasás/műveltség, valamint a dráma mint tantárgy és mint módszertan megértéséhez és használatához.

A szerkesztő jegyzetei:

- Larry Swartz magyarul megjelent kötete: Larry Swartz – Kaposi László: *Drámatémák*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2006.
A magyar kiadás könyvként, papíralapon soha nem jelent meg. A 2007-es megszűnése felé tartó tankönyvkiadó vállalat PDF formátumban, CD-n tette közzé.
- Larry Swartz magyarországi tréningjéről szóló beszámoló: Kaposi László írása *Larry és mi* címmel a Drámapedagógiai Magazin 2007/1. számában jelent meg (18-21. oldal). Ugyanitt fotók is láthatók a tréning vezetőjéről, résztvevőiről.
- Ugyanebben a DPM-számban jelent meg részlet a Drámatémák című kiadvány 10. fejezetéből (22-25. oldal)
- Részletek jelentek meg a Drámatémák című kiadvány 6. fejezetéből a Drámapedagógiai Magazinban 2013-ban, a drámapedagógusoknak szóló különszám 26-36. oldalán.

